

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Kenttähenkilöstön näkemyksiä Romanien hyvinvointitutkimuksen (Roosa) tiedonkeruun hyvistä käytännöistä ja haasteista

Miisa Wallinheimo

2018 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Kenttähenkilöstön näkemyksiä
Romanien hyvinvointitutkimuksen (Roosa)
tiedonkeruun hyvistä käytännöistä ja haasteista**

Miisa Wallinheimo
Kriisi- ja erityistilanteiden
johtaminen
Opinnäytetyö
Lokakuu, 2018

Miisa Wallinheimo

**Kenttähenkilöstön näkemyksiä Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) tiedonkeruun
hyvistä käytännöistä ja haasteista**

Vuosi 2018

Sivumäärä 39

Opinnäytetyön aihe muotoutui Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) tarpeesta saada tietoa Suomen romaniväestön Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) tiedonkeruusta. Romanian hyvinvointitutkimus (Roosa) on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2017-2018 tekemä tutkimushanke, jossa kerätään aineistoa romaniväestön hyvinvoinnista. Se sisältää tietoa terveydestä, toimintakyvystä, työkyvystä ja terveystalvveluista sekä niiden käytöstä. Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) päämääränä on viedä eteenpäin Suomen romanien osallisuutta ja hyvinvointia yhteiskunnassa. Viimeisin ja ajankohtainen tieto romaniväestön hyvinvoinnista toimii osana Romanipoliittisen ohjelman (ROMPO) valvontaa ja kehittämistä.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kerätä kenttähenkilöstön näkemyksiä Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) tiedonkeruun hyvistä käytännöistä ja haasteista. Opinnäytetyöstä Terveyden ja hyvinvoinnin laitos saa laadullista tietoa kenttähenkilöstön näkemyksistä, jotta ne voitaisiin ottaa huomioon Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) ulkopuolisessa arvioinnissa ja tulevilla tutkimuksissa.

Tutkimuskysymykseksi jäsenyi: ”Mitkä tekijät edistivät ja ehkäisivät romanien osallistumista Romanian hyvinvointitutkimukseen (Roosa) kenttähenkilöstön mukaan?” Kenttähenkilöstön näkemykset tiedonkeruun hyvistä käytännöistä ja haasteista ovat tärkeitä tulevia tutkimuksia ajatellen, koska romanikulttuuriin liittyy paljon pääväestöstä poikkeavia kulttuuri- ja häveliäisyystapoja. Kehittämistehtävänä oli koota kenttähenkilöstön näkemyksiä tulevia tutkimuksia ajatellen sekä tuottaa materiaalia hankkeen ulkopuolista arviointia varten.

Teoreettinen viitekehys koostuu keskeisistä käsitteistä ja niihin liittyvistä tutkimuksista sekä kirjallisuudesta. Keskeiset käsitteet ovat Romanian hyvinvointitutkimus (Roosa), Suomen romanien sosioekonominen asema, Suomen romanikulttuuri, Suomen romanien hyvinvointi ja häveliäisyystavat. Keskiössä on kenttähenkilöstön haastatteluista saatu materiaali heidän näkemyksistään tiedonkeruun hyvistä käytännöistä ja haasteista.

Tutkimus toteutettiin haastatteleamalla viittä Romanian hyvinvointitutkimukseen (Roosa) osallistunutta kenttähenkilöstön jäsentä. Haastattelu toteutettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluna. Laadullisen aineiston analysoinnissa käytettiin temaattista sisällönanalyysia. Pääteemat ovat: osallistumista edistävät tekijät ja osallistumista estävät tekijät. Osallistumista edistävien tekijöiden alle muodostui kaksi alateemaa: yleinen hyöty romaniväestölle ja henkilökohtainen etu. Osallistumista estävien tekijöiden alateemat ovat: pelot ja ennakkoluulot sekä yhteisön vaikutus.

Tulokset osoittavat, että tutkimukseen osallistumisen esteinä olivat romanien kokemat pelot ja ennakkoluulot sekä yhteisön vaikutus tutkimuksen tekoon. Romanian hyvinvointitutkimukseen (Roosa) olisi toivottu suurempaa osallistujamäärää, joka olisi ollut helpommin tavoitettavissa ilman romaniyhteisössä ajoittain esiintynyttä negatiivista suhtautumista tutkimusta kohtaan.

Kenttähenkilöstö oli saanut palautetta tutkittavilta, että asiat ovat niin hyvin, etteivät romanit koe tarvetta osallistua Romanian hyvinvointitutkimukseen (Roosa). Olisi kuitenkin tärkeää, että tällainenkin käsitys perustuisi tutkittuun tietoon.

Kenttähenkilöstö nosti myös esiin myös byrokratian, työntekijäresurssit sekä kiireen tutkimuksen aikana. Kulttuurisensitiivisessä tutkimuksessa olisi toivottu työntekijöiden pysymistä samana koko Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) ajan.

Asiasanat: romani, hyvinvointitutkimus, haastattelu, kulttuuri

Miisa Wallinheimo

Field personnel's views on good practices and challenges regarding the data collection of the Roma Wellbeing Study

Year 2018 Pages 39

The topic of this thesis was shaped from the National Institute for Health and Welfare's (THL) need of getting information about the field personnel's experiences regarding data collection of Finnish Roma Wellbeing Study. The Roma Wellbeing Study is THL's research project implemented in 2017-2018, which investigates the Finnish Roma minority's health, wellbeing and usage of social and health services in Finland. The objective of Roma Wellbeing Study is to develop the welfare and benefits of the Finnish Roma population in society. The latest and current awareness of Finnish Roma minority's wellbeing is part of the surveillance and development of the Roma political Program (ROMPO).

The object of this thesis is to collect the field personnel's views on data collection and gather results of good practices and challenges. THL will receive qualitative material about the experiences of the field personnel based on this thesis. This information can be used in further studies, as well as in external evaluation of the Roma Wellbeing Study.

The research question was: "according to the field personnel which factors contributed to and prevented participation in the Roma Wellbeing Study data collection?" The field personnel's views on good practices and challenges regarding the data collection are important considering future studies, because there are many cultural differences between Roma and mainstream culture in Finland. The development task was to gather the experiences of the field personnel for future studies and to produce material for external evaluation of the study.

The theoretical framework consists of key concepts and related studies, as well as literature. At the centre of the thesis is the material gathered from the field personnel interviews. The key concepts are: the Roma Wellbeing Study, the socio-economic status of the Finnish Roma population, Roma culture, the well-being of the Finnish Roma population and modesty manners. The focus is on the field personnel's views on good practices and challenges regarding the data collection concerning the implementation of the Roma Wellbeing Study.

The research of this thesis was carried out by interviewing five field personnel members. The interviews were semi-structured and thematic. Thematic content analysis was used in analysing the qualitative data. The main themes are factors that contribute to the participation in the research and factors that prevent participation in Roma Wellbeing Study.

Two sub-themes were formed under the factors that contribute to participation: the general benefit for the Finnish Roma population and personal benefit. The sub-themes of the factors that prevent participation are: fears and prejudices and the impact of the Finnish Roma community. The results show that fears and prejudices as well as the impact of the community reduced the number of participants in the Roma Wellbeing Study.

A larger number of participants would have been desirable. The Finnish Roma participants would have been easier to reach and get involved in the study, if there had not been a negative attitude from time to time towards the Roma Wellbeing Study. Some members of the Roma community felt that they should not participate in the study because everything is so well. However, this view should be based on research data.

The field personnel also highlighted bureaucracy, employee resources and rush during the study. In a cultural-sensitive study it would have been desirable for the field personnel to stay the same throughout the study.

Keywords: Roma community, wellbeing study, interview, culture

Sisällys

1	Johdanto	8
2	Romanien hyvinvointitutkimus (Roosa)	9
2.1	Suomen romanien sosioekonominen asema	11
2.2	Suomen romanikulttuuri	12
2.3	Suomen romanien hyvinvointi	13
2.4	Häveliäisyystavat.....	14
2.5	Kulttuuriperinnön tallettaminen	15
3	Tutkimusaineisto	15
3.1	Kenttähenkilöstö	16
3.2	Kenttähenkilöstön teemahaastattelu.....	17
3.3	Haastattelu ja kulttuuri.....	18
4	Aineiston temaattinen analysointi.....	19
5	Tulokset	20
5.1	Teema 1: Osallistumista edistävät tekijät.....	21
5.1.1	Yleinen hyöty romaniväestölle.....	22
5.1.2	Henkilökohtainen etu.....	22
5.2	Teema 2: Osallistumista estävät tekijät	23
5.2.1	Pelot ja ennakkoluulot	24
5.2.2	Yhteisön vaikutus tutkimukseen osallistumiseen	24
6	Pohdinta.....	25
6.1	Luotettavuus ja eettisyys.....	26
6.2	Kehittämissuositukset	27
	Lähteet	30
	Kuviot	33
	Taulukot	34
	Liitteet.....	35

1 Johdanto

Opinnäytetyön aihe muotoutui Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella (THL) työskentelevän erikoissuunnittelija Anneli Weiste-Paakkasen ehdotuksesta tutkia THL:n Romanien hyvinvointitutkimuksen (Roosa) tiedonkeruuta. Suomen romaneilla ja pääväestöllä on yli 500 vuoden yhteinen pitkä historia ja Romanien hyvinvointitutkimus (Roosa) on jatkoa THL:n ja romaniväestön väliselle, 2013 alkaneelle yhteistyölle, jolloin tehtiin ensimmäinen tutkimus romanien hyvinvointiin liittyen.

Romanien hyvinvointitutkimus (Roosa) on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuosina 2017-2018 tekemä tutkimushanke, jossa kerätään aineistoa romaniväestön hyvinvoinnista. Se sisältää tietoa muun muassa hyvinvoinnista, terveydestä, toimintakyvystä, työkyvystä, sosiaali- ja terveyspalvelujen käytöstä. Romanien hyvinvointitutkimuksen (Roosa) päämääränä on viedä eteenpäin Suomen romanien osallisuutta ja tukea heidän hyvinvointiaan yhteiskunnassa. Viimeisin ja ajankohtainen tieto romaniväestön hyvinvoinnista toimii osana Romanipoliittisen ohjelman valvontaa ja kehittämistä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli kerätä kenttähenkilöstön näkemyksiä Romanien hyvinvointitutkimuksen (Roosa) tiedonkeruun hyvistä käytännöistä ja haasteista. Opinnäytetyöstä Terveyden ja hyvinvoinnin laitos saa laadullista tietoa kenttähenkilöstön kokemuksista, jotta ne voitaisiin ottaa huomioon Romanien hyvinvointitutkimuksen (Roosa) ulkopuolisessa arvioinnissa ja tulevaisuudessa tutkimuksissa. Tutkimuskysymykseksi jäsenyi: ”Mitkä tekijät edistivät ja ehkäisivät romanien osallistumista Romanien hyvinvointitutkimukseen (Roosa) kenttätutkimushenkilöstön mukaan?”

Kenttähenkilöstön kokemukset tiedonkeruusta ovat tärkeitä tulevia tutkimuksia ajatellen, koska romanikulttuuriin liittyy paljon pääväestöstä poikkeavia kulttuuri- ja häveliäisyystapoja. Vartalosta ja sen toiminnallisista asioista puhumista vältetään romanikulttuurissa etenkin, jos paikalla on eri-ikäisiä romaneja. On tärkeää saada tutkimustietoa siitä, miten Romanien hyvinvointitutkimukseen (Roosa) osallistunut kenttähenkilöstö koki tiedonkeruun aiheista, joista romanikulttuurissa ei mielellään keskustella.

Ennen haastatteluja perehdyin Suomen romanien kulttuuriin kirjallisuuden kautta ja tutkimukseni lähtökohdaksi nousivat mahdolliset vaikeudet saada romanit osallistumaan tutkimukseen, jossa käsitellään henkilökohtaisia terveyteen ja ruumiintoimintoihin liittyviä asioita. Romanit kunnioittavat kulttuurinsa häveliäisyystapoja etenkin vanhempien romanitaustaisten henkilöiden läsnä ollessa. Romanikulttuuriin kuuluvien näkökulmien asianmukainen huomiointi on keskeinen asia Romanien hyvinvointitutkimuksen (Roosa) sisällössä ja tutkimustilanteessa.

Kenttähenkilöstöön kuului sekä romanitaustaisia, että pääväestöön kuuluvia työntekijöitä. Kenttähenkilöstönä toimivat aluekoordinaattorit ja tutkimushoitajat sekä tutkijat. Kenttähenkilöstöä ovat kaikki tutkimuksen toteuttajat, vaikka he olivatkin eri rooleissa. Tutkimushoitajat haastattelivat ja tekivät terveystarkastuksia.

Pohdin esimerkiksi sitä, kuinka nuori romani suhtautuu tutkimukseen, jossa käsitellään vartalon toimintoja, jos aluekoordinaattorina, eli tutkimukseen kutsuvana henkilönä toimii romanitaustainen häntä itseään iäkkäämpi ihminen? Vaikuttaako sukulaisten mielipide siihen, ettei Romanian hyvinvointitutkimukseen (Roosa) haluta osallistua kulttuurisidonnaisten arvojen takia?

2 Romanian hyvinvointitutkimus (Roosa)

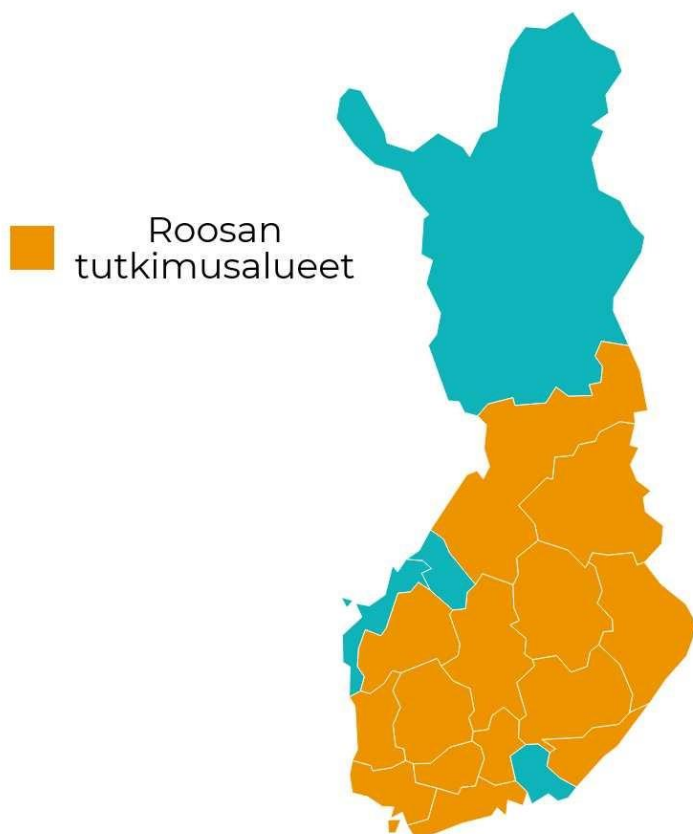
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) toteuttaa vuosina 2017-2018 tutkimuksen Suomen romanien hyvinvoinnista, terveydestä, toiminta- ja työkyvystä sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen käytöstä. Tutkimuksen tarkoitus on edistää romaniväestön hyvinvointia ja tutkimuksesta saatu ajantasainen tieto tukee Romanipoliittisen ohjelman (Rompo) valvontaa ja kehittämistä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos tuottaa Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) FinTerveys 2017 -väestötutkimuksen rinnalla. Romanian hyvinvointitutkimus (Roosa) pohjautuu FinTerveys -tutkimukseen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

Rompo on Suomen ensimmäinen Romanipoliittinen ohjelma ja se on tehty vuosille 2010-2017. Romaniväestön kuuleminen, osallisuus ja vaikuttaminen ovat olennaisen tärkeitä, kun heidän asioitaan viedään eteenpäin ja kehitetään. Romanipoliittisen ohjelman ovat toteuttaneet viranomaiset ja romanit yhdessä ja se on kirjattu hallitusohjelmaan vuonna 2011. Rompon tavoite on vähentää romaniväestön syrjintää ja edistää yhdenvertaisuutta. (Sisäministeriö 2018.) Vuosien 2018-2022 romanipoliittisen ohjelman (ROMPO2) tehtävä on jatkaa romanien yhteiskunnallista integraatiota. Kohdennetuilla toimenpiteillä lisätään edellytyksiä romanien sosioekonomisen tilan ja ihmisoikeuksien edistämiseksi ja merkittävälle parantumiseksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2018.)

Romanien hyvinvointitutkimuksesta (Roosa) saadun aineiston myötävaikutuksella voidaan edesauttaa romanien toimintakykyä ja työelämään osallistumista. Romaniväestöä koskevaa aineistoa tarvitaan, jotta heidän tarvitsemiaan palveluita voidaan vahvistaa ja uudistaa sekä kohdentaa tehokkaammin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

Romanien hyvinvointitutkimukseen (Roosa) kutsuttiin osallistumaan mahdollisimman suuri joukko yli 18 vuotiaita romanihenkilöitä eri puolilta Suomea. Pienimpänä tilastollisesti luotettavaa tietoa antavana joukkona on pidetty 300 osallistujan määrää.

Tutkimustapahtumia järjestettiin suurilla ja pienillä paikkakunnilla, kotikäynneillä sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella Helsingissä. (Kuvio 1.) Tutkittaville annettiin korvaukseksi tutkimukseen osallistumisesta elokuvalippu. Matkakuluista oli mahdollista hakea korvausta valtion matkustussäännön mukaisesti kuittien perusteella. Tutkittaville oli myös tarjolla pientä välipalaa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

© Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Kuvio 1. Romanian hyvinvointitutkimusalueen (Roosa) kartta

Tiedotteessaan Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) toteuttamisesta, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos kertoi yksityiskohtaisesti tietojen luottamuksellisesta käsittelystä henkilötietolakea noudattaen. Tutkimuslomakkeet ja tiedostot käsiteltiin erillisen tutkimusnumeron mukaisesti, ilman haastateltujen henkilötietoja. Alkuperäinen tutkimusaineisto tullaan säilyttämään pysyvästi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella ilman tutkittavien henkilötietoja. Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) tutkimustulokset tullaan raportoimaan siten, ettei vastaajaa voida tunnistaa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

”Romanien hyvinvointitutkimuksen (Roosa) lainmukaisuuden perustana on Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin koordinoivan eettisen toimikunnan lausunto (HUS/1445/2016), jonka mukaan tutkimussuunnitelma ja sen liitteet täyttävät tutkimuslain 488/1999) 17§ 3 momentin mukaiset edellytykset.” (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos organisoisi ja toteutti Romanian hyvinvointitutkimuksen Fin-Terveys 2017-väestötutkimuksen ohessa. Romanian hyvinvointitutkimus (Roosa) perustuu Fin-Terveys-tutkimukseen. Koko Suomen kansan kattavissa väestötutkimuksissa ei voi saada ajantasaista käsitystä romaniväestön tilasta, koska heidän osuutensa jää hyvin pieneksi. Tämä tieto on kuitenkin tärkeää, jotta romanien tarvitsemia apukeinoja, neuvontaa sekä palveluita voidaan kehittää ja parantaa. Tutkimukseen osallistuminen antoi haastateltaville tärkeää tietoa heidän omasta terveydentilastaan, joka edesauttaa omasta hyvinvoinnista huolehtimista. Romanian hyvinvointitutkimukseen (Roosa) kutsuttiin romaneja ympäri Suomea ja se toteutettiin yhteistoimintana romanien kanssa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

2.1 Suomen romanien sosioekonominen asema

Romanien sosioekonominen asema on koko väestöön verrattuna heikompi eivätkä yhteiskunnan tarjoamat mahdollisuudet ole olleet aina yhdenvertaisia. Suomen romanit ovat kulttuuri-vähemmistö, jonka käsitykset terveydestä ja ruumiillisuudesta eroavat pääväestön tavoista. Tämä on vaikuttanut epäsuotuisasti terveydenhoidon palvelujen käyttöön ja osaltaan aiheuttanut heikompa toimintakykyä. Sosioekonomiset terveyserot ovat nousseet, sillä romaniväestön ei ole helppoa tulla ymmärretyksi sosiaali- ja terveystaloudissa. (Weiste-Paakkanen, Martelin, Koponen, Koskinen & Linnanmäki 2014, 10.)

Jotta romanien sosioekonomista asemaa saataisiin parannettua, keskeisenä asiana on romanien osallistuminen koulutukseen ja työmarkkinoille. Ammatillinen työvoimakoulutus edistää työllisyyttä ja tätä on pyritty vahvistamaan viime vuosina nimeämällä työvoimatoimistoihin romaniasian yhdyshenkilöitä. Heidän tehtävänä on parantaa ja kehittää romanien työmarkkina-asemaa koskevaa osaamista työvoimatoimistoissa. Tutkimuksia romanien työmarkkinoille sijoittumisesta on niukasti ja keskeisenä ongelmana on tilastollisen aineiston puuttuminen. Suomen henkilötietolaki estää ihmisten rekisteröinnin etnisiin perusteisiin ja tästä syystä romanien sijoittumisesta työmarkkinoille tiedetään varsin vähän. (Syrjä & Valtakari 2008, 10.)

Itä- ja Keski-Euroopan maissa on yleistä, että romaniväestö asuu pääväestöstä erillisillä asuinalueilla. Suomen romaniväestö asuu pääväestön keskuudessa ja lapset opiskelevat samoissa kouluissa kuin muut lapset. Arkielämässä romanit joutuvat edelleen helposti syrjinnän kohteeksi, joka johtuu siitä, ettei heitä kohdella yksilöinä vaan osana vähemmistöryhmää. Romaniväestöön mielletään edelleenkin liittyvän paljon huono-osaisuutta ja rikollisuutta. Syrjinnän vastainen työ on tärkeää ja keskeinen kysymys on kuinka romanien ja pääväestön keskinäistä

luottamusta ja sosiaalisen vuorovaikutuksen sujuvuutta voidaan parantaa. (Vähemmistövaltuutettu 2014, 17-19.)

Suomen kehittyminen hyvinvointivaltioksi on myös osaltaan vaikuttanut siihen, että työmarkkinoiden rakenteelliset muutokset ovat korvanneet osan romaniväestön perinteisten ammattien merkityksen tulonlähteenä. On myös tärkeää huomata, että vaikka puhutaan romaneista yleistäen, ei romaniväestö ole yhtenäinen massa ihmisiä, vaan romaniväestön sisällä on sosioekonomiseen asemaan liittyvää eriytymistä aivan kuten muissakin väestöryhmissä. (Syrjä & Valtakari 2008, 12-39.)

2.2 Suomen romanikulttuuri

Suomessa arvioidaan olevan noin 10 000 - 12 000 romanian ja heidän lisäksi Ruotsissa asuu muutamia tuhansia Suomen romaneja. Romanit ovat kuuluneet suomalaiseen yhteiskuntaan 1500-luvulta alkaen ja yhteiskunta on suhtautunut heihin vaihdellen. On esiintynyt vainoamista sekä yritystä romanikulttuurin sulauttamisesta enemmistökulttuuriin. Sosioekonomisilta lähtökohdiltaan romanit ovat heikommassa asemassa pääväestöön verrattuna. Näitä lähtökohdita on yritetty parantaa 1970-luvulta lähtien yhteiskunnallisen tasa-arvoon tähtäävässä hyvinvointipolitiikassa. (Weiste-Paakkanen ym. 2014, 4.)

Keskeisimmät käsitteet romanikulttuurissa ovat puhtaus, likaisuus, kunnioitus ja kunnioittaminen sekä häpeä ja häpeäminen. Perusasiat kulttuurin ympärillä ovat puhtauden ja kunniallisuuden ylläpitäminen. Näistä asioista voidaan tinkiä vain erityistilanteissa, jolloin tilanne voi vaatia neuvottelua toisten romanien kanssa. Yksittäiset tavat ja käytännöt voivat vaihtua ja mukautua elämäntilanteiden mukaan. Romanit eivät vaadi pääväestöä käyttäytymään oman kulttuurinsa tapojen mukaan, joten heidän sääntöjen noudattamatta jättäminen voidaan sivuuttaa. Siitä huolimatta käyttäytymissääntöjen rikkominen voi aiheuttaa romaneille kiusallisia tilanteita ja epämiellyttäviä kokemuksia. (Viljanen, Hagert & Blomerus 2007, 458-466.)

Romanikulttuurissa ihmisen vartalo on eroteltu arvojärjestykseen, jossa yläosaa pidetään puhtaana ja alaosa mielletään epäpuhtaaksi. Tämä arvojärjestys heijastuu romanikulttuurissa arkielämään siten, että asiat jaotellaan puhtaisiin ja epäpuhtaisiin. (Pulma 2012, 388-389.) Käsitteinä puhdas ja epäpuhdas muodostavat symbolisia ulottuvuuksia. Tämä kahtiajako näkyy myös romaniyhteisön arvojärjestyksestä kunnioittavassa sosiaalisessa rakenteessa, jossa korkeimmalla ovat yhteisön kunnioitetuimmat eli vanhat ihmiset. (Viljanen ym. 2007, 458-466.)

Romanien arvojärjestykseen liittyviin tapoihin kuuluu vahvasti se, ettei nuoremmat romanit voi asua tai oleilla vanhempien yläpuolella. Tämä käytäntö tuli viranomaisille tutuksi kaupungistumisen myötä, kun kerrostaloasuminen yleistyi asumismuotona. Tänä päivänä tilanne sairaalassa tai virastossa voi vaatia hienotunteista neuvottelua nuoremman romanin oleilusta

iäkkäämmän romanin yläpuolella, sillä kyseisiin paikkoihin on kaikkien välttämätöntä päästä tarvittaessa asioimaan. (Pulma 2012, 405.)

Romanikulttuurissa koti on arvostettu paikka ja siitä pidetään hyvää huolta. Siihen vaikuttaa historia, koska romanit ovat aikoinaan kiertäneet ja pysyvää kotia ei ole ollut. Pääväestö tietää romanikulttuurista stereotyyppioita, mutta syvällisempi tietämys on usein hataralla pohjalla. Nykyaikana jokainen romaniperhe määrittelee itse, minkälaisia tapoja ja järjestelyitä pitävät yllä. Tapoja voidaan soveltaa kunkin perheen omien tarpeiden ja etujen mukaisesti. Kunnioitusasia nousee kuitenkin ylitse muiden ja se elää vahvasti vielä tänäkin päivänä. Esimerkiksi hautajaisissa tai suurissa juhlissa kulttuurihistoria elää yhä voimakkaana. (Rautanen 2018.)

Tämänpäiväisessä arjessa romaninaiset erottuvat muista näyttävien asujensa ansiosta. Puvut ovat upeita ja samantyyllisiä, ne ovat kulttuurin tärkein ulkoinen tunnusmerkki. Röijyjen kangas sekä kuosi vaihtelevat ajan ja kantajansa mielen mukaan. Röijy on pitsein koristeltu puvun yläosa ja puvun alaosa muodostuu mustasta leveästä samettihameesta. Hameet voivat olla hyvin painavia kantaa suuren kangasmääränsä ansiosta (Pulma 2012, 380.)

Romanilapset pukeutuvat kuten pääväestön lapset yleensäkin. Murrosiässä nuorten pukeutuminen saa kulttuurin mukaisia ominaispiirteitä. Tytöt voivat siirtyä käyttämään pitkiä hameita housujen sijaan ja nuoret pojat pukeutuvat tummiin housuihin, puseroihin ja villatakkeihin. Romanihameeseen siirtyminen tuo tytölle myös vastuuta, jolloin on käyttäydyttävä kunnioit-taen tapa- ja puhtaussääntöjä. Romanimiehen puku ei poikkea suuresti pääväestön siististä pukeutumisesta. Farkkuja tai kirkkaan värisiä housuja ei ole sopivaa käyttää ja tummiin, suoriin housuihin yhdistetään kauluspaita, liivi tai neulepusero. (Luttinen ym. 2007, 40-41.)

2.3 Suomen romanien hyvinvointi

Jokainen kulttuuri määrittelee omalla tavallaan sairauden ja terveyden. Nämä ovat sidoksissa sosiaalisiin oloihin. Suomen romanien kulttuurissa ihminen on ennen kaikkea osa perhettään ja sukuaan. Yhteisöllä on myös tärkeä rooli ja yhdessä nämä kaikki asiat määrittävät suhdetta terveyteen ja sairauteen, sekä kuolemaan. Yleisesti ajatellen, romani kokee olevansa terve, jos hänen sairautensa tai vammansa ei ole este jokapäiväiselle elämälle tai vaikeuta sitä erityisesti. Sosiaalinen tuki on tärkeässä asemassa romaniyhteisössä. (Romani ja terveystalvelut, 2012, 30.)

Romanikulttuurissa on tapana tukea sairastunutta ja hänen perhettään monin tavoin. Tuella on tärkeä yhteisöllinen merkitys huolen ja epävarmuuden vähentämisessä ja sairastuneen tukemisessa. Turvallinen tunnelma vaikuttaa positiivisesti sairastaessa ja toipuessa sekä lisää potilaan omia voimavaroja. Aiemmin oli yleistä, että suku piti itse huolta sairaistaan ja vammaisistaan, eikä heille haettu hoitopaikkaa laitoksista. (Romani ja terveystalvelut, 2012, 30.)

Siihen aikaan, kun apteekkilääkkeet eivät olleet vielä yleistyneet, romanikulttuurissa osattiin taitavasti hyödyntää luonnosta saatavia parantavia aineita. Kiertolaiselämää vietettäessä taudit tarttuivat herkemmin, ja siitä syystä hygieniasta pidettiin erityisen tarkasti huolta. Vakavasti sairastunut käytti esimerkiksi omia astioita, joita ei voitu pestä samassa paikassa muiden kanssa ja ne hävitettiin, kun niitä ei enää tarvittu. Puhtaudenpidolla ja käsien pesulla oli tärkeä merkitys terveydelle ja monissa romaniperheissä näistä käytännöistä pidetään edelleen kiinni. (Romani ja terveystalvelut, 2012, 31.)

Kaikki romanit eivät edelleenkään käytä terveystalveluja niin paljon kuin pääväestö. Lääkärin vastaanotolle ei hakeuduta kevyin perustein, koska tilanne saatetaan kokea epämiellyttävänä. Vanhemmat romanit eivät välttämättä koe miellyttäväksi mennä lääkärin vastaanotolle yksin. Syynä saattaa olla huoli siitä, ettei tule ymmärretyksi tai inhimillinen pelko toimenpiteitä kohtaan. Kyseisessä tilanteessa potilas voi tulla vastaanotolle saattajan tai useammankin kanssa, jotka tukevat häntä. (Romani ja terveystalvelut, 2012, 33.)

2.4 Häveliäisyystavat

Suomen romanikulttuurissa on runsaasti häveliäisyystapoja, jotka ovat periytyneet vuosisatojen takaa. Tapoihin on kasvettu ja peruspilareina toimivat kunnioitus, puhtaus sekä moraalisiin liittyvät erityispiirteet. Toisten romanien käyttäytymistä kontrolloidaan tiiviissä yhteisössä ja kanssakäymisen tavat ovat tärkeitä, etenkin vanhempien romanien läsnä ollessa. Käyttäytymisen luo raamit sille, kuinka yhteisö suhtautuu kyseiseen henkilöön. Esimerkiksi romanin matkustaessa toiselle paikkakunnalle, hän edustaa jatkuvasti myös sukuaan. (Luttinen, Pasma, Huttu, Lieppinen, Vihtkari, Pääkkönen, Lindberg & Lindgren 2007, 22-23.)

Romanien häveliäisyystavat korostuvat, jos paikalla on eri-ikäisiä romaneja. Itseään iäkkäämän henkilön kuullen ei puhuta intiimeistä asioista. Iästä puhuminen, kun läsnä on eri-ikäisiä ja eri sukupuolta olevia romaneja koetaan kiusallisena. Ammattilaisten on hyvä tiedostaa romanikulttuuriin kuuluvia tapoja, jotta vaivaannuttavilta tilanteilta vältytään. Esimerkiksi sairaalassa, jos paikalla on eri-ikäisiä romaneja ammattilainen voi kohteliaasti pyytää saada keskustella kahden kesken potilaan kanssa, jolloin paikalla olevat saavat tilaisuuden poistua hienotunteisesti. (Opas romanien kanssa työskenteleville sosiaalialan ammattilaisille 2007.)

Raskaus ja lapsivuodeaika sisältävät kulttuuriin liittyviä häveliäisyystapoja ja lasta odottava romaniäiti pyrkii piilottamaan raskautensa mahdollisimman pitkään, etenkin vanhemmalta romaniväestöltä. Nykyään isät voivat mennä mukaan synnytykseen, mutta se on aihe, josta ei ole sopivaa keskustella vanhempien romanien kuullen. Synnytyksen jälkeen lapsivuodeaika kestää kuukauden ja tuona aikana äiti ja vastasyntynyt eivät voi asioida perheen keittiössä, koska muuten keittiö ja sen tarvikkeet koetaan epäpuhtaiksi. Romaniperhe voi nykyaikana itse etsiä heille sopivan kompromissin tilanteeseen, esimerkiksi siirtämällä äidille kertakäyttöastioita olohuoneeseen. (Luttinen ym. 2007, 28.)

Tilaisuuksissa, joissa on koolla paljon eri-ikäisiä romaneja, vanhoja perinteitä on tapana kunnioittaa. Miehet menevät ensimmäisinä ottamaan pöydän antimia ja he istuvat eri pöydissä kuin naiset. Poikkeuksena ovat vanhat pariskunnat, joiden on soveliaista istua samassa pöydässä. Vanhojen ihmisten asemaa on kunnioitettu aina ja heidän paikkansa yhteisössä on korkealla. (Pulma 2012, 402-403.)

2.5 Kulttuuriperinnön tallettaminen

Osallistuin avoimeen romanikulttuuriperintöä käsittelevään yleisötilaisuuteen huhtikuussa 2018. Tapahtuman tarkoituksena oli esitellä romanien kulttuuriperintöä Suomessa perinnetiedon keräämiseen ja ylläpitämiseen liittyvien tahojen ja toimijoiden näkökulmasta. Ohjelma sisälsi tietoa kulttuurin tallettamisen tärkeydestä myös historiallisesti. Tilaisuus toteutettiin Helsingin Kansallisarkistossa ja sen nimi oli Mikä Matka! Päivän ohjelma oli monipuolinen, sisältäen musiikkiesityksiä, puheenvuoroja ja historiaa.

Perinnetietoa tallentavien ja ylläpitävien organisaatioiden toiminta on tärkeässä asemassa kulttuuriperinnön tallettamisessa tuleville polville. Yleisötilaisuuden järjestivät yhteistyössä Romaniasiain neuvottelukunta, Kansallisarkisto, Suomalaisen Kirjallisuuden seura, Taiteen edistämiskeskus, Kansallismuseo ja Museovirasto. Tilaisuus oli kaikille avoin ja osallistujia oli todella runsaasti. Kansallisarkiston alakerrassa esitettiin koko iltapäivän keskeytyksettä Katriina Lillqvistin 2008 ohjaamaa elokuvaa ”Eihän tämä minun omani ollut”, joka kertoi elävästi ja todenmukaisesti Suomen romanien historiasta, kulttuurista ja nykypäivästä.

Tilaisuuden keskeisin anti oli keskustelu siitä, kuinka olennaista on, että romanit itse kokisivat tärkeäksi tallettaa kulttuuriperintöään, eivätkä tutkimukset ja tallenteet olisi suurimmaksi osaksi pääväestön tuottamia.

Tapahtumassa tuli esille myös se, että jokainen romaniyksilö voi myös itse määritellä minkä verran sitoutuu noudattamaan tapaperinteitä. Päivän aikana esiintyi myös romanitaustainen nainen, joka ei ollut pukeutunut perinteiseen romaninaisen asuun. Hänen esityksensä aihe kyseenalaisti, onko maailma oikeasti valmis siihen, että romanit kertovat itse omat tarinansa omilla ehdoillaan? Kulttuuria kunnioittaen, hänelläkin oli siistit ja tavan mukaan peittävät vaatteet, vaikkei oma valinta ollutkaan perinteinen röijy ja samettihame.

3 Tutkimusaineisto

Aineistonkeruun menetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Aineisto kerättiin keväällä 2018. Tutkimuksen lähtökohtana oli tarkastella temaattisesti sitä mikä sekä edistää, että estää romaneja osallistumasta Romanien hyvinvointitutkimukseen (Roosa), tutkimuksen rekrytoinnista vastaavan kenttähenkilöstön mukaan. Tutkimus rakentui kahden pääteeman ympärille. Ensimmäinen pääteema käsittelee osallistumista edistäviä tekijöitä. Tähän sisältyvät yleinen hyöty romaniväestölle sekä haastateltavan henkilökohtainen etu.

Toinen pääteema tarkastelee osallistumista estäviä tekijöitä. Sen alle kuuluvat pelot ja ennakolluulot tutkimusta kohtaan ja yhteisön vaikutukset.

Kahden pääteeman alle muodostui yhteensä kuusi pääkysymystä, jotka sisälsivät täydentäviä kysymyksiä. (Liite 1.) Täydentäviä kysymyksiä käytettiin vain tarvittaessa, jos haastateltava vastasi lyhyesti. Joissain tilanteissa täydentäviä kysymyksiä tarvittiin enemmän, jotta haastateltavalle selkiytyi pääkysymyksen keskeisin sisältö. Vain yhdessä haastattelussa täydentäviä kysymyksiä ei tarvittu ollenkaan.

Kontakti haastateltaviin otettiin sähköpostitse lähetetyillä kutsuilla. (Liite 2.) Kutsu lähetettiin 13 kenttähenkilöstöön kuuluvalla henkilöllä, jotka olivat aluekoordinaattoreita, tutkijoita ja tutkimushoitajia. Viisi ilmaisi halukkuutensa osallistua haastatteluun.

Aineisto koostui laadullisin menetelmin toteutetusta haastattelututkimuksesta. Laadullisessa tutkimuksessa ei ole tarkoitus pyrkiä tilastollisiin yleistyksiin. Tarkoituksenani oli kuvata ilmiötä, ymmärtää tiettyä toimintaa ja antaa teoreettisesti mielekäs tulkinta ilmiölle. Tuomi & Sarajärven (2009, 85.) mukaan laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että ne henkilöt, joilta tietoa kerätään tuntevat tutkittavan ilmiön mahdollisimman hyvin ja heiltä löytyy kokemusta tutkittavasta aiheesta.

3.1 Kenttähenkilöstö

Romanien hyvinvointitutkimuksen (Roosa) kenttähenkilöstö muodostui aluekoordinaattoreista ja tutkimushoitajista sekä tutkijoista. Kenttähenkilöstöä ovat kaikki tutkimuksen toteuttajat, vaikka he olivatkin eri rooleissa ja eri taustaisia. Kenttähenkilöstöön kuului sekä pääväestön, että romanitaustaisia henkilöitä. Tutkimushoitajat haastattelivat ja tekivät terveystarkastuksia. Osa Terveystarkastuksen ja hyvinvoinnin laitoksen vastuututkijoista sijaistivat myös tarvittaessa tutkimushoitajia. Aluekoordinaattorit vastasivat romaneiden tutkimukseen rekrytoinneista. Kaikki hoitivat käytännön järjestelyjä.

Tutkimushoitajan haastatteluun kuului monenlaisia kysymyksiä liittyen tutkimukseen osallistuneen terveydentilaan ja kokemuksiin. Terveystarkastuksen yhteydessä kartoitettiin elinoloja ja palveluiden käyttöä, kuten myös liikuntatottumuksia. Lisäksi kysyttiin osallistujien omia kokemuksia ja tunteita syrjinnästä tai muuten huonosta kohtelusta. Tutkimushoitajat olivat terveydenhuollon ammattilaisia ja heidän suorittamat terveystarkastukset sisälsivät perustutkimuksia, kuten esimerkiksi painon, pituuden, verenpaineen mittauksen sekä muisti- ja lihaskuntokokeita. (Terveystarkastuksen ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

3.2 Kenttähenkilöstön teemahaastattelu

Teemahaastattelu on luonteeltaan hieman ohjatumpi kuin avoin haastattelu ja tilanne on keskustelunomainen, vaikka haastattelija käy läpi ennalta suunniteltuja teemoja. Teemahaastattelua suositaan esimerkiksi tilanteissa, joissa haastattelija haluaa tietoa ilmiöistä ja asioista, jotka ovat vähemmän tunnettuja. Teemoista ja alateemoista voidaan keskustella suhteellisen vapaasti. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Kenttähenkilöstön haastattelut tehtiin joko puhelimitse pitkien välimatkojen takia tai vaihtoehtoisesti Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksella Helsingissä Mannerheimintieellä. Tarjosin myös mahdollisuutta osallistua haastatteluun Skypen kautta, mutta sitä vaihtoehtoa ei käytetty.

Oli mielenkiintoista päästä haastattelemaan ihmisiä, jotka olivat osallistuneet Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) tiedonkeruuseen. Oma kokemukseni haastattelutilanteista liittyvät sairaanhoitajan työhöni, joka luo omat erityispiirteensä kysymysten asetteluun. Pysin otettavana kuuntelijan ja kirjaajan roolin ja varoin keskeyttämästä haastateltavaa. Haastattelutilanne oli itsessään rauhallinen ja pidin kiinni ennalta sovitusta maksimissaan 20 minuutin pituisesta haastatteluajasta. Joissain tilanteissa lyhyempikin aika riitti runsaasti ja kysymyksen kattaviin vastauksiin.

Koin että haastateltavat olivat halukkaita kertomaan kokemuksistaan ja Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) vaiheista. Etukäteen arvelin jokaisella kenttähenkilöstön olevan paljonkin ainutlaatuisia kerrottavaa kokemustensa pohjalta, joten yllätyin hieman vastausten yhdenmukaisuudesta. Eroja löytyi sen mukaan, mikä oli ollut haastateltavan rooli Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) tiedonkeruussa. Materiaalia kertyi runsaasti, ottaen huomioon haastattelujen lyhyt kesto ja kysymysten määrä. Litteroitua tekstiä syntyi yhdeksän A4-koista sivua fonttikoolla 11 ja rivivälillä 1,0. Lisäksi yksi haastateltu täydensi vielä vastauksiinsa jälkikäteen sähköpostitse.

Luonnollisesti haastatteluun osallistuminen oli täysin vapaaehtoista. Haastateltaville oli ilmoitettu kutsussa, että halutessaan haastattelun voi keskeyttää missä vaiheessa tahansa tai kieltäytyä vastaamasta esitettyyn kysymykseen. Yksikään haastateltava ei keskeyttänyt, eikä kieltäytynyt vastaamasta esitettyyn kysymykseen. Kutsussa korostettiin luottamuksellisuutta ja kerrottiin tarkasti, ettei kerättyjä tietoja tulla käyttämään muuhun, kuin Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) tiedonkeruun kokemusten kuvaamiseen tässä opinnäytetyössä ja THL:n julkaisuissa.

Ennen haastattelua, informantit allekirjoittivat luvan haastattelun nauhoittamiseen. (Liite 3.) Aineiston laajuudesta johtuen haastattelut nauhoitettiin. Joidenkin haastatteluiden aikana, ennen tai jälkeen, käytiin runsaasti myös vapaata keskustelua. Vapaata keskustelua en nauhoittanut, litteroinut tai analysoinut tässä opinnäytetyössä. Nauhoitettu aineisto litteroitiin

helpottamaan aineiston käsittelyä ja analyysiä. Aineiston käsittelyssä kaikki haastatteluissa esiintyvät tunnistetiedot, kuten esimerkiksi nimi, ikä, paikkakunta, ammatti jne. poistettiin. Litteroitu, tunnisteeton aineisto säilytetään THL:n Romanien hyvinvointitutkimuksen (Roosa) verkkolevyllä toistaiseksi.

3.3 Haastattelu ja kulttuuri

Haastattelu on luonnollinen ja tapa kerätä tietoa tutkittavasta asiasta, mutta näin ei ole ollut aina. Tiedon keräämisen metodina haastattelu alkoi hitaasti yleistymään yhteiskuntatieteissä 1800-luvun loppupuolelta lähtien. Tämänhetkistä tilannetta ovat edeltäneet lukuisat tekniset ja käsitteelliset keksinnöt. Ennen kuin haastattelu pystyi kehittymään tiedonkeruun menetelmäksi, sitä on edeltänyt ajatus empiirisestä tutkimuksesta. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 57.)

Kaikki vuorovaikutustilanteet, kuten tutkimushaastattelutilanteet, ovat luonteeltaan jatkuvasti muuttuvia. On mahdotonta ennustaa, kuinka haastateltavan puhevuorot etenevät ja vuorovaikutustilanteet sujuvat, etukäteisohjeistuksista huolimatta. Käytännön vuorovaikutustilanteessa myös haastattelijat turvautuvat usein ennalta opittuihin arjen keskusteluiden tapoihin. Haastattelijat saattavat toimia näin, vaikka heidät on ohjeistettu käyttämään yksityiskohtaisesti määriteltyjä kysymyksiä ja selvennyspyyntöjä. Vuorovaikutuksen merkitys on hyvä pitää mielessä koko tutkimusprosessin ajan, siitä huolimatta, että haastattelutilanne ja sen vuorovaikutus ovat vain yksi osa tutkimusprosessin elementeistä. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 56.)

Haastateltavan toisenlainen kulttuuritausta voi tulla tutkijalle myös ennalta arvaamattomana seikkana. Jos haastattelija ja haastateltava ovat lähtöisin eri kulttuureista, on syytä olettaa, että heidän tunteensa ja kokemuksensa elämästä ja yhteiskunnasta ovat erilaiset ja he myös tulkitsevat ne eri tavoin. Tämä eroavuus saattaa vaikeuttaa heidän mahdollisuuksiaan ymmärtää toisiaan. Haastateltavien kansallisuuden, kulttuurin ja kielen sekä muiden oleellisten elementtien valinnalla ja tuntemisella voi olla mahdollista ennakoida haastattelijan ja haastateltavan välisiä molemminpuolisia yhteistä ymmärrystä hämärtäviä eroja. Suomen väestörakenne on ollut muutoksen alla lisääntyneen maahanmuuton myötä ja on odotettavissa, että moniin haastattelututkimuksiin osallistuu myös suomalaisen kulttuurin ulkopuolella varttuneita henkilöitä. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 80.)

Tutkimuksesta riippuen, on hyvä pohtia, kuinka syvällisesti haastattelijan tulee syventyä haastateltavien kulttuurien erityispiirteisiin ja tapoihin sekä myös miettiä minkälaisen asioiden avulla haastateltavien omaa ”kulttuuria” lähestytään ja tarkennetaan. On mahdotonta vaatia, että tutkijan tulisi etukäteen sisäistää kaikkien mahdollisten kulttuurien käytäntöjä ja eroja. Tutkijan ollessa tietoinen kulttuurieroista, on hyvä joka tapauksessa haastatteluaineis-

ton analysointivaiheessa pitää mielessä oma perehtymättömyytensä haastateltavien taustoihin. Tällä pyritään harkitsevaisuuteen siitä, minkälaisia näkemyksiä tutkija esittää haastateltavien asioille antamista arvoista. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 86.)

4 Aineiston temaattinen analysointi

Temaattinen analyysi on teoreettisesti väljä ja joustava laadullinen sisällönanalyysin menetelmä. Temaattisen analyysin avulla aineistosta voi erottaa toistuvat mallit eli teemat, tunnistaa ne ja ottaa käsittelyyn. Temaattinen analyysi on hyvä analyysimenetelmä tarkasteltaessa ymmärryksen rakentumista jostain asiasta tai ilmiöstä. Laadullisten menetelmien kautta voi saavuttaa ymmärryksen tarkasteltavasta asiasta, ihmisten kokemusten kautta. (Vaismoradi, Turunen & Bondas 2013, 398.)

Haastatteluiden keskeisistä aiheista muodostui pääteemat ja litteroinnin jälkeen järjestin aineiston teemoittain. Jokaisen teeman alle merkitsin kustakin haastattelusta sellaiset kohdat, joissa käsiteltiin kyseistä teemaa. Merkitsin teemat litteroituun tekstiin eri värein, jotta sain havainnollistettua ne omiksi kokonaisuuksikseen.

Aineisto analysoitiin temaattisesti siten, että ensin katsottiin, mitkä haastatteluteemat kuuluivat kunkin kahden pääteeman alle. Sen jälkeen haastatteluista etsittiin kuhunkin teemaan kuuluvia ilmauksia. Näistä ilmaisuista luotiin haastatteluissa esille tulevien asioiden pohjalta pääteeman ja sen alateemojen mukaiset teemoittelut. (Taulukko 1.)

Analysoimani aineisto-osa koostuu viidestä puolistrukturoidun teemahaastattelun litteroidusta materiaalista. Viidennen haastattelun kohdalla huomasin, että saturaatiopiste eli kylläntyminen on jo saavutettu. Haastateltavieni vastaukset alkoivat toistaa itseään eivätkä tuoneet tutkimuskysymykseeni enää uutta tietoa. (Eskola & Suoranta 1998, 62-63.)

Haastatteluja varten sain Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta lainaksi erittäin laadukkaan ja pienen nauhurin, jota oli helppo käyttää. Nauhurin äänenlaatu ja ominaisuudet helpottivat litterointivaihetta ja jokaisen haastattelun sai tallennettua omaan ”kansioonsa”. Litterointia helpotti nauhurin ominaisuus, jolla puheen sai hidastettua kirjoittamisen ajaksi. Litteroinnissa käytin samaa kaavaa jokaisen haastattelun kohdalla. Nauhoitetut haastattelut siirsin tietokoneelle kuunneltaviksi äänitteiksi.

Hirsjärvi ja Hurme (2010, 184-185) ovat korostaneet haastatteluaineiston laatua. Haastatteluaineiston luotettavuus riippuu saatujen tallenteiden laadusta. Kuunneltavuuden on oltava hyvä ja litterointi tehtävä samaa kaavaa noudattaen kaikkien haastatteluiden osalta. On myös merkityksellistä, onko koko saatu haastatteluaineisto litteroitu, vai pelkästään osa siitä.

Luin litteroituja haastatteluja läpi useaan kertaan, kirjoitin muistiinpanoja ja käytin haastatteluista järjestysnumeroon liittyviä tunnuksia 1-5. Lukiessani pidin tarkasti mielessäni tutkimuskysymykseni ja alleviivasin eri värein toistuvia havaintoja. Temaattinen sisällönanalyysi soveltui hyvin haastatteluista saadun materiaalin käsittelyyn. Sisällönanalyysi on tekstianalyysiä, jolla sain muodostettua tiivistetyn sekä yleisen kuvauksen tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93, 105.)

Taulukko 1. Teemat

5 Tulokset

Tulosten raportoinnissa ja aineiston käsittelyssä ja analysoinnissa pohdin tarkasti haastatteluun osallistuneiden anonymiteetin säilyttämistä. Otanta oli pieni, joten vastausten käsittely vaati eettistä pohdintaa. Pienessä ryhmässä kenttähenkilöstö tunsi toisensa, eikä tutkimukseen osallistuja saa olla tunnistettavissa tutkimuksen missään vaiheessa. Tutkimuksesta tuotetuista materiaaleista ei myöskään saa käydä ilmi vastaajan henkilöllisyys. Raportointi vaatii huolellisuutta ja tarkkuutta asian suhteen. En käyttänyt esimerkiksi suoria lainauksia sellaisista kohdista aineistoa, joista tietty haastateltava olisi tunnistettavissa.

Robson (2001) on esittänyt, että aineiston voi luokitella teemojen avulla. Teemoja luoden, voidaan yrittää selvittää, minkälaista tietoa saadaan tutkimuskysymysten näkökulmasta. Tutkijalla voi olla käytössään esimerkiksi sarja haastatteluja tai litteroitua tekstiä, josta kvalitatiivinen aineisto muodostuu. (Robson 2001, 176.)

Tutkimusten tuloksien mukaan pääteemoja löytyi kaksi. Nämä ovat 1. Osallistumista edistävät tekijät ja 2. Osallistumista estävät tekijät. Osallistumista edistävien tekijöiden alle muodostui kaksi alateemaa: yleinen hyöty romaniväestölle ja henkilökohtainen etu. Osallistumista estävien tekijöiden alateemat ovat: pelot ja ennakkoluulot sekä yhteisön vaikutus tutkimukseen osallistumiseen.

5.1 Teema 1: Osallistumista edistävät tekijät

Romanien hyvinvointitutkimusta (Roosa) oli markkinoitu kertomalla yksityiskohtaisesti ja selkeästi tutkimuksen tarkoitus ja kuinka sillä voidaan vaikuttaa romaniyhteisön hyvinvointiin. Tutkittavat saivat myös hyödyllistä tietoa omasta terveydestään ja se toimi motivaattorina joillekin henkilöille. Kulttuuriherkkää tutkimusta tehtäessä, toimivimmaksi keinoksi nousivat romanitaustaiset aluekoordinaattorit, jotka ottivat yhteyttä tutkittaviin. Aluekoordinaattorit saivat ihmisiä mukaan tutkimukseen käyttäen henkilökohtaisia verkostojaan ja tiedottamalla, kuinka tutkimukseen osallistuminen vaikuttaa koko romaniyhteisön hyvinvointiin.

Kenttähenkilöstön mukaan rehellinen ja avoin tiedottaminen oli toimiva keino saada tutkittavia osallistumaan tutkimukseen. Tiedottamisen selkeyttä korostettiin useissa kohdissa haastatteluja. Selkokieliisyys oli erittäin tärkeä osa tutkimuksen markkinoinnissa. Tiedottamista tapahtui myös sosiaalisessa mediassa ja yhdistysten avulla. Romanitaustaisten aluekoordinaattoreiden verkostoja käytettiin apuna tutkittavien kutsumisessa ja se koettiin tehokkaaksi keinoksi.

”No ihmisille piti hyvin selkeästi ja yksilöllisesti, ruohonjuuritasolla kertoa, että miten se hyödyntää heitä ja millä tavoin se heidän asemaansa auttaa. Että piti todellakin selkeästi osata kuvailla ja havainnollistaa”.

Henkilökohtaiset yhteydenotot joko puhelimitse tai muutoin koettiin inhimilliseksi ja pehmeäksi tavaksi lähestyä ihmisiä. Romanitaustaisten aluekoordinaattoreiden luottamusta herättävä läsnäolo oli merkittävä tutkimuspäivien joukkotapahtumissa ja tutkittavien kutsumisessa tutkimukseen.

Näkemykset yhteiskuntaan integroitumisesta jakautuvat romaniyhteisön keskuudessa. Jotkut vastustavat pääväestön kulttuuria, toiset taas omaksuvat mielellään kummankin kulttuurin hyvät puolet. Etenkin nuoret romanitaustaiset henkilöt saattavat kokea joutuvansa ristipaineeseen kahden kulttuurin välillä. Tilannetta voidaan helpottaa, jos tueksi saadaan romanitau-

taisia perhetyöntekijöitä, sosiaalityöntekijöitä ja koulutusväylien rakentajia. (Syrjä & Valta-kari 2008, 37.) Romanien hyvinvointitutkimuksessa (Roosa) haastateltavat saatiin tehokkaimmin mukaan juuri romanitaustaisten aluekoordinaattoreiden kontaktien avulla.

”Nämä aluekoordinaattorit ovat tunteneet heidät jostain kautta ja he ovat kokeneet nämä aluekoordinaattorit luotettaviksi henkilöiksi. He ovat toimineet hyvin ja saaneet heidät osallistumaan tai sitten he ovat kuulleet tästä tutkimuksesta jotenkin”.

5.1.1 Yleinen hyöty romaniväestölle

Romanien hyvinvointitutkimus (Roosa) on mainittu Romanipoliittisessa ohjelmassa ja tieto siitä, että kyse on suuremmasta hankkeesta, jonka tarkoitus on parantaa romaniväestön asemaa, loi positiivista ilmapiiriä tutkimuksen ympärille. Lisäksi Romanien hyvinvointitutkimus (Roosa) on osa Euroopan sosiaalirahaston rahoittamaa Nevo Tiija-hanketta. Tutkimuksen tulosten ansiosta on mahdollista kehittää romanien osallisuutta ja palveluiden kohdentumista.

Romanien hyvinvointitutkimuksen (Roosa) tarkoituksena on kehittää Suomen romanien osallisuutta sekä tukea heidän hyvinvointiaan yhteiskunnassa. Romaniväestöä koskevaa aineistoa tarvitaan, jotta heidän tarvitsemiaan palveluita voidaan parantaa. Ajankohtainen ja tutkittu tieto romaniväestön hyvinvoinnista toimii osana Romanipoliittisen ohjelman valvontaa ja kehittämistä. Romanien hyvinvointitutkimus (Roosa) pohjautuu FinTerveys 2017-väestötutkimukseen, jonka Terveiden ja hyvinvoinnin laitos tuottaa. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

Kenttähenkilöstö koki, että tutkimuksen tarkoituksen perustelu selkokielellä ja henkilökohtaisilla kontakteilla herättivät luottamusta. Tutkimukseen osallistumista edistävä tekijä oli ymmärrys siitä, että oman etnisen vähemmistön asemaa voidaan parantaa ja kehittää tutkimustiedon kautta. Romaniyhteisön muiden jäsenten mielipiteillä Romanien hyvinvointitutkimuksesta (Roosa) oli myös merkittävä vaikutus sekä positiivisesti, että negatiivisesti.

”Eli joko haluaa vaikuttaa romaniyhteisön hyvinvointiin tai haluaa tietää omasta terveydestään ja sitä kautta vaikuttaa omaan terveyteensä, se on sitten yleensä se syy”.

5.1.2 Henkilökohtainen etu

Osallistumalla Romanien hyvinvointitutkimukseen (Roosa) ihmisillä oli ainutlaatuinen mahdollisuus saada tietoa omasta terveydentilastaan ja päästä keskustelemaan siihen vaikuttavista asioista. Romanikulttuurissa ihminen koetaan terveeksi, jos toimintakyky on riittävän hyvä.

Pituuden, painon ja näön tarkistus sekä verenpaineen mittaaminen antoivat tutkittavalle käsitksen omasta terveydentilastaan. Luottamusta herätti se, että tutkittaville kerrottiin, ettei

kaikkiin tutkimuksiin tarvitse osallistua, jos tuntuu epämiellyttävältä. Annettiin myös mahdollisuus siihen, että vielä jälkikäteenkin on mahdollista perua osallistuminen Romanien hyvinvointitutkimukseen (Roosa), jos osallistuminen alkaakin tuntua itselleen epämieluisalta.

”Mun mielestä nimenomaan perustelu, että antaa riittävästi tietoa, et mihin tällä tutkimuksella pyritään ja mitä niinkuin henkilökohtaista hyötyä siitä hänelle myöskin on. Sitten moni kiinnostuu kuitenkin niistä mittauksista ja kun kertoo, et ei tarvitse kaikkiin osallistua ja saa jättää vastaamatta ja saa keskeyttää ja voi jälkikäteenkin vielä peruuttaa niin sitten se on mennyt ihan hyvin”.

Romanien hyvinvointitutkimusta (Roosa) varten oli järjestetty tila ja tarjolla oli myös ruokaa. Joukkotapahtuma oli hyvä mahdollisuus tavata muita ihmisiä. Romanikulttuurissa on luonnollista olla osallisena yhteisöön ja ryhmään kuulumisen voi olla sellaisenaan yksilölle voimaannuttava kokemus. Jo pelkästään paikan päälle tuleminen yhdessä muiden kanssa saattoi olla motivoiva tekijä.

”Meillä on tila, meillä on siellä ruoka, meiltä on kutsut lähtenyt. Siellä rummutettu omien verkostojen kautta ja sitten sinne paikalle tulee ne, ketkä haluaa”.

5.2 Teema 2: Osallistumista estävät tekijät

Romanien hyvinvointitutkimukseen (Roosa) osallistuminen herätti paljon erilaisia pelkoja ja ennakkoluuloja, jotka vähensivät osallistujamäärää. Kenttähenkilöstö kertoi haastatteluissa, että joukkotutkimuspisteisiin saattoi tulla runsaasti ihmisiä, joista kuitenkin kaikki eivät lopulta halunneetkaan osallistua itse tutkimukseen.

Pelko etnisestä profiloitumisesta ja rekisteröinnistä aiheutti epäluuloja tutkimusta kohtaan. Tähän seikkaan kiinnittivät huomionsa myös Syrjä & Valtakari (2008, 14-15), jotka mainitsivat osan romaniväestöstä suhtautuvan heihin kohdistuviin tutkimuksiin negatiivisesti. Syy kielteiseen suhtautumiseen ovat heidän mukaansa aiemmat kokemukset sekä epäluulot ja pelot tutkimusten avulla koottavien tietojen käyttötarkoituksesta.

”Tutkimus nähdään jollakin tavalla tuota niin kuin pelottavana, uskotaan että THL kerryttäisi jonkunlaista tällaista rekisteriä tai käyttäisi tietoja väärin on ehkä ollut suurin este. Siinä on jännä huomata sellainen ilmiö myös; jos joku vastustaa niin se joukkohenki tavallaan tiivistyy ja kohta kaikki vastustaa, jos sitä ei saa jotenkin positiiviseksi käännettyä”.

Romaniväestön luottamuksen saavuttaminen ja tutkittavien tavoittaminen olivat avainasemassa ja vaati resursseja kenttähenkilöstöltä.

5.2.1 Pelot ja ennakkoluulot

Romaniyhteisössä heränneet ennakkoluulot muodostuivat joiltain osin esteiksi osallistua Romanien hyvinvointitutkimukseen (Roosa). Perinteiden mukaan nuorempi henkilö kunnioittaa vanhemman mielipidettä ja jos ilmapiiri tutkimukseen osallistumisen ympärillä oli negatiivinen, se luonnollisesti vaikutti osallistumishalukkuuteen. Luttisen ym. (2007) mukaan, kunnioitus näkyy esimerkiksi siinä, että suvun vanhimman mielipidettä kuunnellaan elämän suurissa kysymyksissä ja hän tekee päätökset suvun asioista. Häneltä voidaan myös kysyä neuvoa mieltä askarruttavista asioista. Suvun vanhin ja arvostetuin henkilö voi olla romanimies tai romaninainen.

”No suuri vaikutus, jos joku suhtautui kielteisesti. Mutta sitten taas, jos oli myönteinen suhtautuminen niin silläkin oli vaikutus. Oli sellaisia valtavaikutta-
jia, joilla oli suuri vala, sitten jos he ovat paikalla”.

Romanien hyvinvointitutkimuksesta (Roosa) kieltäytymisen syiksi kerrottiin myös tavallisia arjen kiireitä kuten pitkät välimatkat, lapsiperheiden arjen askareet sekä puuttuvat kulkuyhteydet. Jotkut ilmaisivat, ettei heillä ole yksinkertaisesti mitään annettavaa tällaiselle tutkimukselle, eivätkä he halua tietää tarkemmin mitään omasta terveydentilastaan.

Kenttähenkilöstön kertomuksen mukaan, tutkimuspaikalla oli myös merkitystä osallistumishalukkuuteen. Esimerkiksi Terveiden ja hyvinvoinnin laitos herätti tunteita viranomaistahona, joka ei houkutelututkittavia puoleensa. Muutkin viranomaistahoksi profiloituvat rakennukset koettiin epäedullisiksi tahoiksi toteuttaa romaniväestön tutkimusta. Ne eivät houkutelleet ihmisiä tulemaan paikalle.

”THL nähdään jotenkin tällaisena viranomaistahona. Se on pelottava paikka”.

5.2.2 Yhteisön vaikutus tutkimukseen osallistumiseen

Romaniyhteisössä muiden jäsenten mielipiteillä on suuri valta. Perinteiden mukaisesti vanhempaa tai korkeammassa asemassa olevaa ihmistä kunnioitetaan ja arvostetaan. Sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyy romanikulttuurissa sääntöjä ja toisten ihmisten käyttäytymistä seurataan yhteisössä. Romanien historiaan perehtyminen auttaa ymmärtämään sitä, miksi heidän kulttuurinsa ja kielensä on haluttu säilyttää suljettuna jakamatta sitä pääväestön kanssa. Tieto ja ymmärrys romanikulttuurista parantaa suvaitsevaisuutta ja romanien asemaa suomalaisen yhteiskunnan jäsenenä. (Luttinen ym. 2007, 22-23.)

”Varmaan vaikutti myös historian kulku. Tämä todella niin kuin, kaukaa historian kaamosajoilta järkyttävä historia joka on seurannut ja vainonnut romaneja kautta aikain”.

6 Pohdinta

Opinnäytetyöni alkuvaiheessa pohdin Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) kulkua ja mahdollisia haasteita saada romaneja osallistujia tutkimukseen, jossa käsitellään intiimejä aiheita. Pohdintani kenttähenkilöstön näkemyksistä osoittautui osittain virheelliseksi. Olin ajatellut mahdollisten vaikeuksien perustuvan Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) sisältöön ja liian intiimeihin kysymyksiin koskien tutkittavan terveydentilaa. Haastatteluista kävi kuitenkin ilmi, että tutkimustilanteessa, kahden kesken romanitaustaisen tutkittavan kanssa muurit katosivat ja tilanteessa keskusteltiin tasavertaisina toisiaan kunnioittavina ihmisinä.

Huomasin opinnäytetyötä tehdessäni, että tietoni romanikulttuurista on ollut suppea. Työkennellessäni sairaalassa olen huomannut romanien käyttäytymisen poikkeavan pääväestöstä, mutten ole ymmärtänyt kulttuurisia syitä käytöksen takana. Olen esimerkiksi ihmetellyt käytävillä oleilevia sukulaisia ja heidän suurta määräänsä. Tiedon myötä omat asenteeni ja ennakkoluuloni ovat muovautuneet ymmärtäväisemmiksi. Ammatillisen kehitykseni vuoksi on ollut erittäin hyödyllistä perehtyä Suomen romanikulttuurin erityispiirteisiin.

Prosessina opinnäytetyön tekeminen on ollut työläämpää kuin alun perin ajattelin. Aikataulussa pysyminen on vaatinut ponnisteluja ja olisin voinut käyttää ajan tasaisemmin. Toisaalta, odotin Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) tiedonkeruun loppumista ja pyrin saamaan opinnäytetyöni valmiiksi samoihin aikoihin. Olin positiivisesti yllättynyt siitä, kuinka hyvin haastattelemani kenttähenkilöstö suhtautui opinnäytetyöhöni ja sain THL:n erikoissuunnittelijalta tukea sekä rohkaisua kirjoitusprosessiin.

Romanien hyvinvointitutkimukseen (Roosa) osallistuminen oli romaneille suotuisa mahdollisuus vaikuttaa koko romaniväestön hyvinvointiin. Romanian hyvinvointitutkimuksesta (Roosa) saadun aineiston kautta voidaan edesauttaa romanien toimintakykyä ja työelämään osallistumista. Romaniväestöä koskevaa aineistoa tarvitaan, jotta heidän tarvitsemiaan palveluita voidaan kehittää ja kohdentaa tehokkaammin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

Romanien hyvinvointitutkimukseen (Roosa) osallistuminen oli romaneille hyödyllinen tapa saada tietoa omasta terveydentilastaan asioimatta sairaalassa. Romanit kokevat sairaalat ja terveyskeskukset epämiellyttävinä ja jopa pelottavina paikkoina. Ne ovat laitoksia, joissa romani on yksin oman kulttuurisen ryhmänsä edustajana. Pelkoa ja epä mukavuutta lisäävät tietous siitä, että sairaaloissa on tarttuvia sairauksia ja kuolevia ihmisiä. Kyseiset paikat koetaan romanikulttuurissa ”likaisina”. (Viljanen ym. 2007, 458-466.)

Väestötutkimus perustuu väestöstä kerättäviin tietoihin ja tarkoituksena on kysyä runsaasti erilaisia kysymyksiä ja tarkastella näiden ilmiöiden välisiä suhteita toisiinsa. Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) aikana kävi ilmi, että jotkut tutkimuskysymykset olivat herättäneet

negatiivisia tunteita romaniväestön keskuudessa. Yksittäisen kysymyksen irrottaminen asiayhteydestä oli johtanut puheisiin asiattomista kysymyksistä ja tämä osaltaan myös vaikeutti luottamuksen saavuttamista tutkimusta kohtaan.

Opinnäytetyöni romanikulttuurista kertovassa kohdassa käsittelen romanien laajaa perhekäsitystä ja sosiaalisia verkostoja. Suvun merkitys on suuri ja se näkyi Romanien hyvinvointitutkimuksen (Roosa) osallistujamäärässä. Romaniväestöön kohdistuvassa tutkimuksessa on syytä huomioida myös mahdollinen ristiriita yksilön ja yhteisön välisissä suhteissa ja mikä merkitys on yhteisön säännöllä yksilöllisiin valintoihin. (Syrjä & Valtakari 2008, 15.) Romanien hyvinvointitutkimukseen (Roosa) olisi toivottu suurempaa osallistujamäärää, joka olisi ollut helpommin tavoitettavissa ilman romaniyhteisössä ajoittain esiintynyttä negatiivista suhtautumista tutkimusta kohtaan.

Osasy haluttomuuteen osallistua hyvinvointitutkimukseen, jossa kerätään tietoa yksilön terveydestä ja hyvinvoinnista voi löytyä myös romanikulttuurista. Opetushallituksen (2012) julkaisemassa oppaassa kuvaillaan romanin usein kokevan itsensä terveeksi, ellei sairaudesta tai vammasta koidu kohtuutonta haittaa. Romanien hyvinvointitutkimuksen (Roosa) kenttähenkilöstön haastatteluista kävi myös ilmi, että ajoittain romaniväestön keskuudessa on ollut valalla ajatus, että heillä on asiat niin hyvin, ettei tarvetta muutokseen ole. Tästäkin syystä olisi ollut ensiarvoisen tärkeää osallistua tutkimukseen, jotta käsitys perustuisi tutkittuun tietoon.

6.1 Luotettavuus ja eettisyys

Tässä opinnäytetyössä tarkasteltiin kenttähenkilöstön kokemuksia Romanien hyvinvointitutkimuksen (Roosa) tiedonkeruusta. Sisällön analyysi toteutettiin temaattisesti. Opinnäytetyön avulla Terveyden ja hyvinvoinnin laitos saa laadullista tietoa kenttähenkilöstön kokemuksista, jotta ne voitaisiin ottaa huomioon Romanien hyvinvointitutkimuksen (Roosa) ulkopuolisessa arvioinnissa ja tulevaisuudessa tutkimuksissa. Aiheelle oli selkeä tarve; opinnäytetyön aihe muodostui Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella työskentelevän erikoissuunnittelija Anneli Weiste-Paakkasen ehdotuksesta.

Luotettavuutta voidaan pohtia sen kautta vastaavatko tutkimustulokset pohdittavaa ilmiötä. Vaikka haastateltavia oli vain viisi, koen että tutkimustulokset kuvaavat tutkittavaa ilmiötä ja ovat näin ollen yleistettävissä laajempaan joukkoon.

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään ilmiötä. Tutkijan tulee kuvata ilmiön lähtökohdat ja oletukset sekä johtaa ne oikein aineistosta. Jos ulkopuoliset tekevät saman tulokinnan aineistosta voidaan havaita tutkimustulosten vastaavan tutkittavaa ilmiötä, eli tulokset ovat totuudenmukaisia. Luotettavuuden arvioinnin perustana on tarpeeksi tarkka ja totuudenmukainen dokumentaatio. (Kananen 2015, 352.)

Keskeisiä lähtökohtia hyvässä tieteellisessä käytännössä ovat rehellisyys ja yleinen huolellisuus. Tutkimustyön tarkkuus ja tulosten tallentaminen noudattavat eettisiä toimintatapoja. Tulokset tulee esittää ja arvioida tiedeyhteisön tunnustamien tapojen mukaisesti. Tutkimus on eettisesti hyväksyttävää, jos työ on tehty hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Haastatteluaineiston otanta on pieni, joten jouduin pohtimaan tarkasti haastatteluun osallistuneiden anonymiteetin säilyttämistä. Säilytin keräämäni haastatteluaineiston huolellisesti, ilman haastateltujen tunnistetietoja. Lainausten käyttö vaati erityistä harkintaa, sillä kenttähenkilöstö tunsi toisensa ja tietty murre tai puhetapa olisi saattanut antaa viitteitä haastateltavan henkilöllisyydestä.

Pohdin omaa työskentelyäni eettisyyden kannalta ja pyysin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella työskentelevän erikoissuunnittelijan apua termien käytöstä, jotta ne ovat opinnäytetyöhöni sopivia ja romanikulttuurin keskeisiä arvoja kunnioittavia.

En ole työskennellyt Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella tätä opinnäytetyötä tehdessäni ja olen tutkinut Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) kenttähenkilöstön kokemuksia täysin ulkopuolisena henkilönä. Tämä lisää työni luotettavuutta ja tulokset on analysoitu temaattisesti täysin objektiivisella lähestymistavalla.

6.2 Kehittämisehdotus

Opinnäytetyöni kehittämisehdotukset koostuvat haastateltujen kenttähenkilöstön jäsenten esiin tuomista ongelmakohtista koskien Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) tiedonkeruuta. Tarkastelen niitä ulkopuolisen silmin, joten tarkkoja ”mitä tulisi tehdä toisin” neuvoja en voi esittää. Kokosin yhteenvedon kenttähenkilöstön ilmaisemista huolenaiheista, jotta ne voitaisiin ottaa huomioon Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) ulkopuolisessa arvioinnissa ja tulevilla tutkimuksissa.

Kenttähenkilöstö koki lähiesimiehen tuen tärkeäksi ja sen, että lähiesimies on ajan tasalla tutkimuksen haasteista. Mielipiteet vaihtelivat sen suhteen, kokiko yksittäinen kenttätyöntekijä saaneensa riittävää tukea. Näkökanta oli kuitenkin se, että työnantajalta saa tukea, jos sitä pyytää. Nummelin (2008, 48.) korostaa yksilön ja yhteisön keskinäistä vuorovaikutusta. Yksilöllä on vaikutus organisaatioon ja organisaatio vaikuttaa yksilöihin. On keskeistä, millä tavoin organisaatio pystyy luomaan riittävät puitteet yksilöiden kehittymiselle, sillä se määrittelee yhteistyön laadun. Työtä ohjaamaan tarvitaan yhteistyötä ja selkeät päämäärät. Ne auttavat työntekijää suuntaamaan henkilökohtaiset arvot ja motiivit työn tekemiseen. (Nummelin 2008, 48.)

”Tämä menee nyt semmoisen yleisen kiirepuheen päälle, että on kiire siellä ja täällä. Kun toiset ihmiset ovat niin monessa mukana sitten varsinkin semmoiset ihmiset, jotka on olleet pitkään talossa. Heillä on niin paljon sitoumuksia muihin asioihin niin jos tämmöisiä ei olisi ja olisi voinut vaan sataprosenttisesti keskittyä vain yhteen tehtävään, niin ehkä siinä kohtaa olisin toivonut vähän toisenlaista lähestymistapaa THL:n tasolta”.

Yleisesti ottaen kenttähenkilöstö oli tyytymätöntä henkilöstöpolitiikkaan. Hyvin sensitiivisessä hankkeessa kuten Romanian hyvinvointitutkimus (Roosa), jossa kohderyhmän luottamus oli vaikea saavuttaa, on tärkeää, että henkilöstö on äärimmäisen sitoutunutta ja pysyisi samana koko prosessin ajan. Luottamuksen rakentaminen uudestaan henkilöstömuutoksen johdosta on aikaa ja resursseja vievää. Työryhmän pysyminen samana ja yhteiseen tavoitteeseen pyrkiminen toimivana tiiminä oli toivottavaa. Työntekijäresurssit koettiin riittämättömiksi mikä osaltaan aiheutti turhautumista kenttähenkilöstön joukossa.

”Tulee tosi paljon pettymyksiä ja peruutuksia ja kaikkea, nii se et olis ollut heti alusta asti sama porukka ja tiimiytetty, niin se olis kyllä auttanut asiaa. Kovilla ollaan oltu”.

Matkатыön tekeminen ja siihen liittyvät kuormitustekijät herättivät ajatuksia Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) kenttähenkilöstön keskuudessa. Ne haastatellut, jotka tekivät tutkimuksen aikana matkатыötä, kuvailivat sen kuormittavana asiana. Työmatkat aiheuttavat luonnollisesti ristiriitoja ja stressiä työn ja kodin välille.

”Tämä on ollut myöskin henkilöstölle hirveen stressaavaa, kuormittavaa just sen takia että pitää joustaa ja tehdä matkатыötä”.

Kiireen ilmapiiri liittyi siihen, että Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) kenttähenkilöstöön kuului työntekijöitä, jotka olivat samanaikaisesti mukana monessa hankkeessa, eivätkä voineet siitä syystä sitoutua sataprosenttisesti vain Romanian hyvinvointitutkimukseen (Roosa). Organisaatiokulttuuria kehittämällä voidaan vaikuttaa kiireen kokemiseen ja parantaa toimintakäytäntöjä. Työyhteisössä, jossa on kannustava ja keskusteleva ilmapiiri työntekijät selviytyvät kiiretilanteista paremmin. Työajan pidentäminen ei ole välttämättä paras ratkaisu kiireen hallintaan, sillä se voi vaikeuttaa työn ja perheen aikataulujen yhteensovittamista ja näin lisätä työn kuormitustekijöitä. (Nummelin 2008, 22-23.)

Kulttuurisensitiivisyys ja sen tuomat haasteet nousivat esiin haastatteluissa. Kenttähenkilöstö kertoi saaneensa koulutusta romanikulttuurin kohtaamiseen, mutta kaikki eivät kokeneet sitä riittävänä. Toivottiin enemmän aikaa syventyä ja kouluttautua asiaan. Berger ja Luckmann (1994, 79) ovat kirjoittaneet tiedonsosiologiasta ja ihmisten vuorovaikutuksesta, jotka lopulta

muotoutuvat vastavuoroisiksi rooleiksi. Ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa tieto ja sosiaalinen toiminta ovat yhteydessä toisiinsa. Tieto ohjaa yksilön käyttäytymistä tietyllä tavalla, mutta ihmisellä on vaihtoehtoja ymmärtää maailmaa. Ihmisen sosiaalinen tietokapasiteetti kasvaa, kehittyy ja välittyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Kulttuuriseen sensitiivisyyteen kuuluu myös eriarvoisuuden tiedostaminen. Kun eri kulttuuritaustoista tulevat ihmiset kohtaavat, kyse on vuorovaikutuksesta, jossa molemmat osapuolet tunnistavat omat tapansa olla ja elää. Kulttuurisen tiedon kerryttämiseen vaikuttavat ihmisen henkilökohtaiset taidot ja esimerkiksi koulutuksen kautta saatu tietämys. Se voi myös jakaantua yhteiskunnallisesti niin, että yksittäisillä ihmisillä ja ihmisryhmillä on erilaista tietoa. Esimerkiksi lääkärin tietämys sairauksien hoidosta eroaa maallikon tietämykseen asiasta. (Berger & Luckmann 1994, 87-90.)

Tutkimustiloista ja niiden puutteista heräsi keskustelua Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) aikana. Kenttähenkilöstön mukaan työhuoneiden koko tai tarkoitus ei aina vastannut tarpeita. Puutteellinen työtila vaikeutti työntekoa. Taloudelliset resurssit koettiin heikoiksi ottaen huomioon, kuinka suuresta tutkimuksesta oli kyse. Hyrkkänen & Vartiainen (2009) kuvailevat työtilojen merkitystä ja käyttävät esimerkkinä sairaanhoitajan työtä. Sairaanhoitajan työ koostuu monista toimenpiteistä, vaadittavasta osaamisesta, työnjaosta sekä säännöistä ja toistuu niiden mukaan toimintaympäristöstä toiseen. Vaatimukset kuitenkin muuttuvat, jos toimintaympäristöä vaihdetaan. Yliopistollinen keskussairaala on erilainen ympäristö tehdä työtä kuin esimerkiksi potilaan koti. Työnteolle muodostuu uusia haasteita, jotka edellyttävät työskentely-ympäristöön soveltuvaa työnjakoa sekä toisenlaisia sääntöjä. (Hyrkkänen & Vartiainen 2009, 12.)

Lähteet

Painetut

Berger, P. L. & Luckmann, T. 1994. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen: Tiedonsosiologinen tutkielma. Helsinki: Gaudeamus.

Eskola, J. & Suoranta J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Hyrkkänen, U. & Vartiainen, M. 2009. Säädylisissä ja hyvissä oloissa: Mobiilin ja monipaikkaisen työn työolojen ja työkuormituksen arviointimenetelmän kehittäminen. Tampere: Tampereen yliopistopaino - Juvenes Print.

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas: Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino - Juvenes Print.

Luttinen, K., Pasma, J., Huttu, H., Lieppinen, M-L., Vihtkari, M., Pääkkönen, E-L., Lindberg, L. & Lindgren, H. 2007. Vast Vastensa. Opas romanien kanssa työskenteleville sosiaalialan ammattilaisille. Oulu: KalevaPrint.

Nummelin, T. 2008. Stressi haastaa työkyvyn: varhainen puuttuminen esimiehen työkaluna. Helsinki: WSOYpro

Opetushallitus, 2012. Romani ja terveyspalvelut, Opas terveydenhuollon ammattilaisille. Opaat ja käsikirjat 2012:6. Tampere: Tampereen yliopistopaino - Juvenes Print.

Pulma, P. 2012. Suomen Romanien historia. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino.

Ruusuvuori, J. & Tiittula L. (toim.) 2005. Haastattelu tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Robson, C. 2001. Käytännön arvioinnin perusteet. Opas evaluaation tekijöille ja tilaajille. Helsinki: Tammi.

Vaismoradi, M., Turunen H. & Bondas, T. 2013. "Content Analysis and Thematic Analysis: Implications for Conducting a Qualitative Descriptive Study." Nursing and Health Sciences 15:3, 398-405.

Sähköiset

Opas romanien kanssa työskenteleville sosiaalialan ammattilaisille. 2007. Viitattu 12.3.2018. https://www.ouka.fi/c/document_library/get_file?uuid=739f9761-e0f7-4758-bfe5-406364fa688c&groupId=68015

Rautanen, P. 2018. Valtaväestö tuntee vain pinnallisesti romanikulttuuria - kun ei ollut kotia, omaisuus kannettiin kultana kaulassa ja korvissa. Viitattu 21.4.2018. https://yle.fi/uutiset/3-10147935?utm_source=facebook-share&utm_medium=social

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV -Menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu 6.9.2018. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html

Sisäministeriö. 2018. Yhdenvertaisuus etusijalle -hanke. Viitattu 5.6.2018. <http://www.romanit.fi/viranomaisille/romanipoliittinen-ohjelma/>

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. 2018. Suomen romanipoliittinen ohjelma (Rompo) 2018-2022. Viitattu 5.6.2018. <http://stm.fi/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-00-3916-5>

Syrjä, H. & Valtakari, M. 2008. Romanien pitkä matka työn markkinoille. Tutkimus romanien työmarkkinoille sijoittumisen edistämisestä. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 22/2008. Viitattu 7.6.2018. <http://docplayer.fi/16551285-Romanien-pitka-matka-tyon-markkinoille-tutkimus-romanien-tyomarkkinoille-sijoittumisen-edistamisesta.html>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2017. Romanien hyvinvointitutkimus Roosa. Viitattu 16.2.2018. <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/romanien-hyvinvointitutkimus-roosa->

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2017. Tiedote romanien hyvinvointitutkimuksesta (Roosa). Viitattu 1.5.2018. https://thl.fi/documents/10531/3024976/R001_Tiedote_fi-nal.pdf/c3c47099-3480-4089-8624-42e6a8b1ae27

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 23.7.2018. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Viljanen, A., Hagert, T. & Blomerus, S. 2007. Romanit suomalaisessa terveydenhuollossa: tasa-arvon ansat. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. Viitattu 9.9.2018. <https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2007/4/duo96300>

Vähemmistövaltuutettu. 2014. Erilaisena arjessa. Selvitys romanien syrjintäkokemuksista. Viitattu 23.7.2018. [https://www.syrjinta.fi/documents/10181/10850/52878_romaniselvitys_verkkoon+\(1\).pdf/584516fc-d3a7-4f88-8ecc-c8b2271ebf41](https://www.syrjinta.fi/documents/10181/10850/52878_romaniselvitys_verkkoon+(1).pdf/584516fc-d3a7-4f88-8ecc-c8b2271ebf41)

Weiste-Paakkanen, A., Martelin, T., Koponen, P., Koskinen, S. & Linnanmäki, E. 2014. Romaniien hyvinvointi -esitutkimus. Loppuraportti. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL). Viitattu 4.6.2018. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116031/URN_ISBN_978-952-302-186-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kuviot

Kuvio 1: Romanian hyvinvointitutkimusalueen (Roosa) kartta.....	10.
---	-----

Taulukot

Taulukko 1: Teemat ..... 20.

Liitteet

Liite 1: Haastattelukysymykset kenttähenkilöstön näkemyksistä Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) tiedonkeruun hyvistä käytännöistä ja haasteista	36
Liite 2: Kutsu	38
Liite 3: Lupa	39

Liite 1: Haastattelukysymykset kenttähenkilöstön näkemyksistä Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) tiedonkeruun hyvistä käytännöistä ja haasteista

- TEEMAT: - Miten sait tutkittavat osallistumaan?
                   - Mitä esteitä ihmisillä oli tutkimukseen osallistumisen suhteen?

Haastattelukysymykset kenttähenkilöstön näkemyksistä Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) tiedonkeruun hyvistä käytännöistä ja haasteista

1.)   **MITEN SAIT TUTKITTAVAN OSALLISTUMAAN TUTKIMUKSEEN?**

(Täydentävät kysymykset)

- **Minkälainen kannustaminen toimi parhaiten?**
- **Mikä sai ihmiset mukaan** (esim. tieto omasta terveydestä, mahdollisuus päästä hoitoon, romaniyhteisön äänen kuuluminen)
- **Ymmärsivätkö ihmiset tutkimuksen tarkoituksen?** (Tutkimustiedon avulla voidaan edistää romanien työ- ja toimintakykyä sekä työelämäosallisuutta ja kehittää romanikulttuurin huomioivia terveys- ja sosiaalipalveluja)

2.)   **MITÄ ESTEITÄ IHMISSILLÄ OLI TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISEN SUHTEEN?**

(Täydentävät kysymykset)

- **Mitä syitä kieltäytymiselle tutkittavat kertoivat?**
- **Oliko heillä mielestäsi sellaisia syitä, joita he eivät halunneet kertoa?**

3.)   **MIKÄ VAIKUTUS OSALLISTUMISEEN OLI ROMANIYHTEISÖN MUIDEN JÄSENTEN MIELIPITEILLÄ?**

(Täydentävät kysymykset)

- **Vaikuttivatko osallistumishalukkuuteen perheenjäsenten mielipiteet/ keiden?**
- **Keitä siihen kuuluu?**
- **Vaikuttiko osallistumishalukkuuteen joku muu henkilö romaniyhteisössä kuin perheenjäsen / kuka?**

4.)   **VAIKUTTIVATKO TUTKITTAVIEN KOKEMUKSET MAHDOLLISESTA SYRJINNÄSTÄ TAI MUUTEN HUONOSTA KOHTELUSTA OSALLISTUMISEEN?**

(Täydentävät kysymykset)

- **Missä ja kenen taholta he olivat kokeneet syrjintää?**
- **Jouduitko itse syrjinnän kohteeksi tutkimusta tehdessäsi?**

5.) **OLIKO ROMANIEN HYVINVOINTITUTKIMUKSESSA (ROOSA) JOITAIN SELLAISIA KYSYMYKSIÄ, JOTKA HERÄTTIVÄT TUNTEITA?**

(Täydentävät kysymykset)

- **Liian henkilökohtaiset asiat / asiat, joita ei mielellään oteta puheeksi?**
(esimerkiksi pituus, paino, vyötärön ympäryys, psyykkisen oireilun kartoitus)

6.) **OLIKO TYÖNANTAJAN TUELLA TAI SEN PUUTTEELLA MERKITYSTÄ SIIHEN KUINKA HYVIN ONNISTUIT TYÖSSÄSI?**

- **Minkälaista tukea olisit kaivannut THL:n taholta?**

Liite 2: Kutsu

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

*Yhdessä
enemmän*

Kutsu

Miisa Wallinheimo

24.4.2018

Hei!

Olen helsinkiläinen sairaanhoitaja Miisa Wallinheimo ja opiskelen työn ohessa Kriisi- ja erityis-tilanteiden johtamisen ylempää ammattikorkeakoulututkintoa Laurea-ammattikorkeakoulussa. Haastattelen opinnäytetyötäni varten Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) kenttähenkilöstöä tiedonkeruun kokemuksista. THL saa tästä laadullista tietoa sekä materiaalia hankkeen arviointia varten. Kutsun Teidät mukaan haastatteluun.

Haastattelut ovat puolistrukturoituja teemahaastatteluja kenttähenkilöstön tiedonkeruun kokemuksista. Osallistuminen haastatteluun on vapaaehtoista. Haastattelun arvioitu kesto on noin 10-20 minuuttia.

Opinnäytetyöstäni ei voi päätellä haastateltavien henkilöllisyyttä, enkä kuvaa informanteja tarkemmin. Antamasi tiedot ovat ehdottoman luottamuksellisia. Niitä ei tulla käyttämään mihinkään muuhun tarkoitukseen, kuin Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) tiedonkeruun kokemusten kuvaamiseen tässä opinnäytetyössä ja THL:n julkaisuissa.

Haastattelut voidaan tehdä THL:n tiloissa Helsingissä tai vaihtoehtoisesti puhelimitse. Haastattelu voidaan myös sopia toteutettavaksi Skypen kautta, haastateltavan omien toiveiden mukaisesti. Aineiston laajuudesta johtuen haastattelu nauhoitetaan. Nauhoitettu aineisto käännetään tekstimuotoon ja analysoidaan. Aineiston käsittelyssä kaikki haastatteluissa esiintyvät tunnistetiedot, kuten esimerkiksi nimi, ikä, paikkakunta, ammatti jne. poistetaan.

Anneli Weiste-Paakkanen on lupautunut ohjaamaan opinnäytetyötäni ja häneltä saatte myös tarvittaessa lisätietoja koskien opinnäytetyötä.

Toivotan teidät lämpimästi tervetulleeksi haastatteluun!

Ystävällisin terveisin,

Miisa Wallinheimo

Pyydän valitsemaan Teille sopivista ajoista jonkin ja vastaamaan kutsuun. Kokemushaastattelu on tärkeä osa Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) laadunvalvontaa.

ajat: (Kaikki kellonajat klo 9-20)

- perjantai 4.5.2018
- keskiviikko 9.5.2018
- torstai 10.5.2018
- lauantai 12.5.2018
- keskiviikko 16.5.2018
- torstai 17.5.2018
- maanantai 21.5.2018
- tiistai 22.5.2018

Liite 3: Lupa

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

*Yhdessä
enemmän*

Lupa

Miisa Wallinheimo

12.4.2018

Kerään aineistoa YAMK opinnäytetyötäni varten haastattelemalla Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) kenttähenkilöstöä. Tutkimuskysymys on: "Miten Romanian hyvinvointitutkimukseen (Roosa) osallistunut kenttähenkilöstö on kokenut tiedonkeruun?"

Haastattelun arvioitu kesto on noin 10-20 minuuttia ja se tehdään nimettömänä. Haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Voit keskeyttää haastattelun missä vaiheessa tahansa tai kieltäytyä vastaamasta sinulle esitettyyn kysymykseen. Antamasi tiedot ovat ehdottoman luottamuksellisia. Niitä ei käytetä muuhun, kuin Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) tiedonkeruun kokemusten kuvaamiseen tässä opinnäytetyössä ja THL:n julkaisuissa.

Aineiston laajuudesta johtuen haastattelu nauhoitetaan. Nauhoitettu aineisto käännetään tekstimuotoon ja analysoidaan. Aineiston käsittelyssä kaikki haastatteluissa esiintyvät tunnistetiedot, kuten esimerkiksi nimi, ikä, paikkakunta, ammatti jne. poistetaan. Litteroitu, tunnistetun aineisto säilytetään THL:n Romanian hyvinvointitutkimuksen (Roosa) verkkolevyllä toistaiseksi.

Opinnäytetyön julkaisu tapahtuu siten, ettei ketään yksittäistä henkilöä voi siitä tunnistaa.

Suostun osallistumaan haastatteluun:

Päivämäärä ja nimen selvennys

Miisa Wallinheimo

Laurea Tikkurila
Ratatie 22, 01300 Vantaa